

Jurisprudența obligatorie pentru aplicarea Codului civil

- deciziile Curții Constituționale
- hotărârile prealabile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție privind dezlegarea unor chestiuni de drept
- recursurile în interesul legii

Ediție actualizată la data de
20 ianuarie 2020

Cuprins

Capitolul I. Decizii ale Curții Constituționale	1
1. Art. 277 – Căsătorie între persoane de același sex încheiată sau contractată într-un stat membru al Uniunii Europene. Cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și/sau cetățeni ai statelor terțe. Acordarea dreptului de ședere pe teritoriul statului român (<i>C.C.R., dec. nr. 534 din 18 iulie 2018, M. Of. nr. 842 din 3 octombrie 2018</i>)	1
Capitolul al II-lea. Hotărâri prealabile privind dezlegarea unor chestiuni de drept	18
1. Art. 1279, art. 1669 – Promisiune de vânzare a unui bun imobil. Condiții de formă în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic (<i>I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 23 din 3 aprilie 2017, M. Of. nr. 365 din 17 mai 2017</i>)	18
2. Art. 1326 – Acte unilaterale supuse comunicării. Decizie de concediere individuală. Comunicare prin poșta electronică. Cerințe de formă. Curgerea termenelor procedurale (<i>I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 34 din 24 octombrie 2016, M. Of. nr. 18 din 9 ianuarie 2017</i>)	44
3. Art. 1371, art. 1391 – Răspundere civilă delictuală. Repararea prejudiciului. Vătămare corporală din culpă. Despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială. Culpă concurentă (<i>I.C.C.J., compl. DCD pen., dec. nr. 12 din 16 mai 2016, M. Of. nr. 498 din 4 iulie 2016</i>)	63
4. Art. 1523, art. 1535 – Dobânzi penalizatoare datorate de stat pentru executarea cu întârziere a obligațiilor de plată (plata salariului). Termenul pentru care pot fi solicitate (<i>I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 21 din 22 iunie 2015, M. Of. nr. 743 din 5 octombrie 2015</i>)	75
5. Art. 1528 – Executarea obligației de a face. Cereri în materia restituirii imobilelor preluate în mod abuziv. Instituirea prin lege a unei proceduri prealabile. Prematuritatea acțiunii (<i>I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 5 din 16 martie 2015, M. Of. nr. 272 din 23 aprilie 2015</i>)	89
6. Art. 2431 – Ipotecă. Executarea silită a unei creanțe garantate printr-un contract de ipotecă valabil încheiat. Drept de creanță care nu este constatat printr-un titlu executoriu (<i>I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 60 din 18 septembrie 2017, M. Of. nr. 928 din 24 noiembrie 2017</i>)	104

7. Art. 2502 – Imprescriptibilitatea dreptului la acțiune. Acțiune în constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Dreptul la încadrarea în grupe de muncă (*I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 13 din 16 mai 2016, M. Of. nr. 862 din 28 octombrie 2016*) _____ 125

Capitolul al III-lea. Recursuri în interesul legii _____ 136

1. Art. 6, art. 2512, art. 2513 – Prescripții extinctive începute anterior datei de 1 octombrie 2011. Invocarea excepției. Norme aplicabile (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 1 din 17 februarie 2014, M. Of. nr. 283 din 17 aprilie 2014*) _____ 136
2. Art. 107 – Instanța de tutelă. Competență. Cereri având ca obiect înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu tutela (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 28 din 4 decembrie 2017, M. Of. nr. 128 din 9 februarie 2018*) _____ 147
3. Art. 222 – Independența patrimonială a persoanei juridice. Instituții/unități cu personalitate juridică aflate în subordinea unui minister. Calitatea procesuală a ministerului în litigii privind drepturi de natură salarială (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 13 din 13 iunie 2016, M. Of. nr. 763 din 29 septembrie 2016*) _____ 160
4. Art. 373, art. 374, art. 375 – Divorț prin acordul soților. Acord de mediere. Consfințire de către instanță (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 33 din 9 decembrie 2019, www.scj.ro*) _____ 169
5. Art. 396-404 – Efectele divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori. Cereri de divorț formulate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil și aflate în căile de atac (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 18 martie 2013, M. Of. nr. 226 din 19 aprilie 2013*) _____ 169
6. Art. 499, art. 513 și urm., art. 1616, art. 1618 – Obligații de întreținere datorate de fiecare părinte copilului care nu locuiește cu acesta. Compensație. Limitele urmăririi veniturilor bănești (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 6 din 11 februarie 2019, M. Of. nr. 197 din 12 martie 2019*) _____ 176
7. Art. 527, art. 529 – Pensie de întreținere datorată de către părinte copilului. Sume care pot fi avute în vedere la stabilirea acesteia. Echivalentul valoric al normei de hrană (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 21 din 19 octombrie 2015, M. Of. nr. 943 din 21 decembrie 2015*) _____ 190
8. Art. 577, art. 579 – Accesione imobiliară artificială. Recunoașterea dreptului de proprietate asupra construcției. Lipsa autorizației de construire sau nerespectarea prevederilor acesteia, precum și lipsa procesului-verbal de recepție la terminarea lucrărilor (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 13 din 8 aprilie 2019, M. Of. nr. 440 din 3 iunie 2019*) _____ 204

9. Art. 621 – Limitele juridice ale dreptului de proprietate privată. Despăgubiri pentru titularii dreptului de proprietate privată afectați de capacitatea energetică (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 27 din 11 noiembrie 2019, www.scj.ro*) _____ 224
10. Art. 1279, art. 1669 – Promisiune de vânzare. Promitent-vânzător care nu are calitatea de proprietar exclusiv al imobilului. Pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să țină loc de contract de vânzare. Condiții (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 12 din 8 iunie 2015, M. Of. nr. 678 din 7 septembrie 2015*) _____ 225
11. Art. 1531, art. 1535 – Daune-interese moratorii. Dobândă legală pentru plata eșalonată a sumelor prevăzute în titluri executorii având ca obiect acordarea unor drepturi salariale personalului din sectorul bugetar (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 2 din 17 februarie 2014, M. Of. nr. 411 din 3 iunie 2014*) _____ 236
12. Art. 1535 – Sume încasate cu titlu de taxă de primă înmatriculare, taxă pe poluare și taxă pentru emisii poluante, restituite în temeiul hotărârilor judecătorești. Natura dobânzii care se acordă. Momentul de la care curge (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 14 din 22 iunie 2015, M. Of. nr. 728 din 29 septembrie 2015*) _____ 249
13. Art. 1669 – Acțiune prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să țină loc de act autentic de vânzare-cumpărare a unui imobil. Acțiune personală imobiliară (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 8 din 10 iunie 2013, M. Of. nr. 581 din 12 septembrie 2013*) _____ 269
14. Art. 2030 – Administrator al unei societăți pe acțiuni al cărui mandat a expirat. Nepublicarea deciziei de încetare a funcției. Reprezentarea în continuare a societății (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 24 din 6 noiembrie 2017, M. Of. nr. 153 din 19 februarie 2018*) _____ 273
15. Art. 2345 – Ipotecă. Creditor ipotecar, al cărui drept de ipotecă asupra acelorași bunuri a devenit opozabil terților anterior înființării unui sechestrul asigurător în procesul penal. Consecințe privind executarea silită (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 2 din 19 februarie 2018, M. Of. nr. 463 din 5 iunie 2018*) _____ 285
16. Art. 2526 – Începutul termenului de prescripție extinctivă. Acțiune pentru angajarea răspunderii patrimoniale a salariatului. Act de control efectuat de Curtea de Conturi sau de un alt organ cu atribuții de control (*I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 19 din 3 iunie 2019, M. Of. nr. 860 din 24 octombrie 2019*) _____ 305

Capitolul I. Decizii ale Curții Constituționale

I. Căsătorie între persoane de același sex încheiată sau contractată într-un stat membru al Uniunii Europene. Cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și/sau cetățeni ai statelor terțe. Acordarea dreptului de ședere pe teritoriul statului român

C. civ., art. 277 alin. (2) și (4)

Dispozițiile art. 277 alin. (2) și (4) C. civ. sunt constituționale în măsura în care permit acordarea dreptului de ședere pe teritoriul statului român, în condițiile stipulate de dreptul european, soților – cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și/sau cetățeni ai statelor terțe – din căsătoriile dintre persoane de același sex, încheiate sau contractate într-un stat membru al Uniunii Europene.

C.C.R., dec. nr. 534 din 18 iulie 2018, M. Of. nr. 842 din 3 octombrie 2018

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 277 alin. (2) și (4) C. civ., excepție ridicată de R.A.C., R.C.H. și Asociația A., în dosarul nr. 17.411/302/2015 al Judecătoria Sectorului 5 București, Secția civilă. Excepția de neconstituționalitate formează obiectul dosarului Curții Constituționale nr. 78D/2016. (...)

3. Prin încheierea din 18 decembrie 2015, pronunțată în dosarul nr. 17.411/302/2015, **Judecătoria Sectorului 5 București, Secția civilă, a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 277 alin. (2) și (4) C. civ.** Excepția a fost invocată de R.A.C., R.C.H. și Asociația A., reclamantii într-o cauză în care solicită, printre altele, obligarea părților, Inspectoratul General pentru Imigrări și Ministerul Afacerilor Interne, să înceteze imediat discriminarea pe criteriul orientării sexuale, în aplicarea procedurilor cu privire la dreptul la liberă circulație în Uniunea Europeană, pentru R.A.C. și soțul său, R.C.H.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate**, autorii susțin că nerecunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex, legal încheiate în străinătate, reprezintă o încălcare a dreptului la viață intimă, familială și privată și o discriminare pe criteriul orientării sexuale. Reclamantii au construit împreună o viață intimă și de familie care a fost recunoscută legal de statul belgian. Mutarea în România nu poate schimba nici realitatea de fapt a vieții lor intime și de familie, și nici realitatea juridică a căsătoriei lor legale în Belgia. Soții, însă, nu își pot continua, pe teritoriul României, relația lor de familie în condiții egale cu persoanele heterosexuale aflate în situații similare, întrucât reclamantul R.C.H. este obligat, în acord cu practica

Respect pentru oameni și cărți

Inspectoratului General pentru Imigrări, să părăsească teritoriul României, pe motiv că art. 277 C. civ. interzice recunoașterea în România a căsătoriilor între persoane de același sex încheiate în străinătate. Or, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, și relațiile stabilite într-un cuplu format din persoane de același sex sunt tot relații intime și de familie, ca și în cazul cuplurilor heterosexuale, astfel că nu există o justificare rezonabilă care să permită crearea unei diferențieri prin lege, inclusiv sub aspectul libertății de circulație a persoanei. Prin urmare, autorii excepției apreciază că reglementările interne vin în contradicție cu prevederile constituționale care apără viața intimă, de familie și privată și cu cele care consacără egalitatea între cetățeni și constituie o încălcare a art. 14, coroborat cu art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

5. **Judecătoria Sectorului 5 București**, analizând excepția de neconstituționalitate invocată, prin prisma condițiilor de admisibilitate prevăzute de art. 29 alin. (1)-(3) din Legea nr. 47/1992, reține că acestea sunt întrunite. Astfel, reclamantii pretind existența unui tratament discriminatoriu pe criteriul orientării sexuale din partea părților, iar aceștia din urmă justifică tratamentul în cauză tocmai pe prevederile art. 277 alin. (2) C. civ., care interzic în România recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex, cu consecința refuzului pentru aceste persoane a drepturilor derivând din Directiva 2004/38/CE, constând în acordarea dreptului de ședere pentru reîntregirea familiei. Cu privire la temeinicia excepției de neconstituționalitate, contrar dispozițiilor art. 29 alin. (4) din Legea nr. 47/1992, instanța de judecată nu a formulat nicio opinie. (...)

7. **Guvernul** a transmis punctul său de vedere cu adresa nr. 5/438/2016, înregistrată la Curtea Constituțională cu nr. 1.495 din 26 februarie 2016, prin care apreciază că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Astfel, norma cuprinsă în art. 277 alin. (2) C. civ. reprezintă, în opinia Guvernului, o formă de exercitare a suveranității naționale, în acord cu prevederile art. 2 alin. (1) din Constituție, prin autoritatea legiuitoare. Faptul că un stat nu recunoaște anumite instituții juridice sau nu recunoaște anumite drepturi ori le recunoaște, în anumite condiții, este expresia diversității sistemelor juridice și a modului diferit de evoluție a normelor de drept intern, în acord cu evoluția socială, cu valorile morale ale societății respective, care încredințează statului ocrotirea acestor valori. În acest context, este opțiunea statului de a decide în ce mod acordă ocrotire anumitor valori sociale. În cazul instituției căsătoriei, statul român ocrotește, în primul rând prin recunoaștere, căsătoria între două persoane de sex opus. Recunoașterea căsătoriei este supusă unor condiții legale de fond și de formă, cea mai mare parte a acestora fiind de ordine publică, expresie a importanței pe care statul o acordă condițiilor în care protejează această instituție și valorile asociate ei. Acest fapt nu poate fi considerat o încălcare a valorilor ocrotite de art. 26 din Constituție, după cum nu poate reprezenta o încălcare a vieții intime, familiale și private nerecunoașterea altor instituții existente în alte sisteme legislative sau a unei căsătorii încheiate în alte condiții decât cele care, potrivit legislației române, țin de ordinea publică. Dimpotrivă, în domeniul vieții intime și private, cea mai evidentă formă de respect este lipsa de imixtiune

Respect pentru oameni și cărți

a legii, rezerva legiuitorului în reglementarea acestui domeniu al vieții sociale. Or, legislația română nu stabilește norme, nu impune și nu interzice relații personale de tipul celor invocate de petenți. Cu totul altceva este, însă, faptul că legiuitorul nu este interesat, nu găsește elementul de necesitate care justifică normarea acestui aspect al vieții sociale sau nu dorește să acorde ocrotire – prin recunoaștere și prin stabilirea efectelor juridice – anumitor forme de asociere sau de conviețuire a unor persoane fizice. Această opțiune este dreptul fiecărui sistem social de a-și stabili, în acord cu „moravurile” contemporane proprii, prin mecanismele de guvernare, prin organele reprezentative, regulile de conviețuire socială și transformarea lor în norme juridice (ordinea publică). În ceea ce privește alin. (4) al art. 277 C. civ., Guvernul consideră că autorii excepției nu motivează în ce fel afirmarea dreptului la liberă circulație pe teritoriul României a persoanelor aflate în uniuni homosexuale recunoscute în alte state ar constitui o formă de încălcare a dreptului la viață intimă și privată sau o încălcare a principiului egalității în fața legii.

8. **Avocatul Poporului** a transmis punctul său de vedere cu adresa nr. 2.124 din 20 aprilie 2016, înregistrată la Curtea Constituțională cu nr. 3.358 din 25 aprilie 2016, prin care apreciază că excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă. Aceasta întrucât argumentele de neconstituționalitate pun în discuție, în realitate, modul de interpretare și aplicare a dispozițiilor criticate de către autoritățile competente, ceea ce nu reprezintă o problemă de constituționalitate. Nu poate fi reținută susținerea autorilor excepției, în sensul că sunt discriminați sub aspectul exercitării dreptului la liberă circulație, întrucât, pe de o parte, art. 25 din Constituție garantează dreptul la liberă circulație, în țară și în străinătate, dar în condițiile legii, iar, pe de altă parte, alin. (4) al art. 277 C. civ. conferă garanții pentru exercitarea dreptului la liberă circulație, prevăzând faptul că dispozițiile legale privind libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European rămân aplicabile, în raport cu art. 8 și art. 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Așa fiind, art. 277 C. civ. nu aduce atingere dreptului la liberă circulație, de vreme ce alin. (4) al acestui articol prevede expres aplicabilitatea dispozițiilor legale privind libera circulație pe teritoriul României.

9. În ceea ce privește invocarea art. 26 din Constituție, Avocatul Poporului subliniază că art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează dreptul oricărei persoane la respectarea vieții sale private și de familie. Din analiza legislației incidente în materie și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, se constată că noțiunea de „viață privată” a primit în timp numeroase accepțiuni, conținutul acesteia fiind variabil, atât în funcție de epoca la care se realizează raportarea, cât și în funcție de statele chemate să interpreteze conceptul, ceea ce reflectă o firească „diversitate” a opiniilor exprimate, fie în sensul reținerii ca esențiale a aspectelor tradiționale (spre exemplu, dreptul la imagine), fie în sensul includerii în concept a aspectelor moderne pe care viața socială le-a scos la iveală, precum homosexualitatea, transsexualitatea și altele. În ceea ce privește evoluția acestui concept, în jurisprudența Curții Europene

Respect pentru oameni și cărți

a Drepturilor Omului și în doctrină s-a reținut că libertatea sexuală își găsește fundamentul în toleranța și pluralismul social, astfel încât acesta recunoaște dreptul fiecărei persoane de a avea o viață sexuală la alegerea sa, în conformitate cu identitatea sa profundă. De aceea, actele homosexuale care se produc în sfera privată, între adulți care consimt liber la acestea, nu pot face obiectul unei represii penale. Totuși, protecția dreptului la viață privată cunoaște limite, iar acestea țin de protejarea intereselor altor persoane, ceea ce conduce la atribuirea unei largi marje de apreciere statelor, care trebuie să asigure, prin legislația adoptată, un just echilibru între interesele concurente. Dincolo de absența unui consens european în această materie, se poate constata o evoluție a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în direcția recunoașterii juridice a identității sexuale a homosexualilor, sub aspectul exercitării dreptului la viață de familie, protejat de art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Hotărârea din 21 iulie 2015, pronunțată în cauza *Oliari și alții c. Italiei*). Această evoluție a jurisprudenței trebuie corelată însă cu parag. 2 al art. 8 din Convenție, care include dreptul la respectarea vieții private și de familie în categoria drepturilor condiționale, fiind permisă ingerința unei autorități publice, câtă vreme aceasta are loc în condițiile prevăzute în Convenție. Prin urmare, în acest domeniu, statele se bucură de o marjă largă de apreciere în îndeplinirea obligațiilor asumate prin actul internațional.

10. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului** nu au comunicat punctul lor de vedere cu privire la excepția de neconstituționalitate.

11. La dosarul cauzei au fost depuse mai multe înscrisuri și memorii, adresate, în calitate de *amicus curiae*, de mai multe persoane fizice și asociații civice. (...)

13. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie prevederile art. 277 alin. (2) și (4) C. civ., republicat în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011, text cu denumirea marginală *Interzicerea sau echivalarea unor forme de conviețuire cu căsătoria*, având următorul cuprins:

„(2) *Căsătoriile dintre persoane de același sex încheiate sau contractate în străinătate fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini nu sunt recunoscute în România. (...)*

(4) *Dispozițiile legale privind libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European rămân aplicabile*”.

14. În opinia autorilor excepției de neconstituționalitate, prevederile legale criticate contravin dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 4 – *Unitatea poporului și egalitatea între cetățeni*, art. 16 – *Egalitatea în drepturi* și art. 26 – *Viața intimă, familială și privată*. Se invocă, totodată, prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cuprinse în art. 8 – *Dreptul la respectarea vieții private și de familie* și în art. 14 – *Interzicerea discriminării*.

15. Cu privire la cadrul procesual în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că, prin cererea înregistrată pe rolul Judecătoriei Sectorului 5 București, reclamantii, R.A.C. – cetățean român și R.C.H. – cetățean

Respect pentru oameni și cărți.

american, în contradicțoriu cu pârâții, Inspectoratul General pentru Imigrări și Ministerul Afacerilor Interne, au solicitat instanței să decidă următoarele: „1. Pârâții au discriminat pe criteriul orientării sexuale împotriva reclamantilor și a altor persoane homosexuale care se află în situații similare, în ceea ce privește exercitarea dreptului de liberă circulație în Uniunea Europeană; 2. Obligarea pârâților să înceteze imediat discriminarea pe criteriul orientării sexuale în aplicarea procedurilor cu privire la dreptul la liberă circulație în Uniunea Europeană pentru R.A.C. și soțul său, R.C.H.; 3. Obligarea pârâților ca în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii instanței să adopte o reglementare prin care să dispună aplicarea în mod egal, nediscriminatoriu, a condițiilor pentru exercitarea dreptului la liberă circulație în Uniunea Europeană pentru cuplurile de același sex căsătorite; 4. Obligarea pârâților ca în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii instanței să publice pe website-ul propriu și într-un ziar de circulație națională un comunicat de presă care să conțină următoarele: să își ceară scuze publice față de reclamantii, să informeze că cetățenii Uniunii Europene care se mută sau revin în România în temeiul liberei circulații a persoanelor în Uniunea Europeană beneficiază de aceleași drepturi pentru ei și soții lor, indiferent dacă fac parte din cupluri de sex diferit sau din cupluri de același sex; să informeze cu privire la conținutul reglementării de la pct. 3 de mai sus; 5. Obligarea în solidar a pârâților la plata către reclamantii a echivalentului în RON a sumei de 5000 de euro, reprezentând despăgubiri civile pentru daune morale pentru prejudiciul moral cauzat reclamantilor R.A.C. și soțul său R.C.H.”

16. În motivarea acțiunii, reclamantii R.A.C. și R.C.H. au arătat că s-au căsătorit în Belgia, la Bruxelles, la data de 5 noiembrie 2010. Una dintre opțiunile de stabilire a lor era în România, sens în care R.A.C. a cerut transcrierea certificatului de căsătorie belgian la Ambasada României la Bruxelles. Răspunsul primit, potrivit procesului-verbal încheiat în data de 20 septembrie 2012, a fost în sensul că solicitarea de înscriere a căsătoriei „nu poate fi rezolvată favorabil pentru următoarele motive: Codul civil al României prevede următoarele la art. 277 alin. (2): *Căsătoriile dintre persoane de același sex încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini, nu sunt recunoscute în România*”. Prin adresa nr. G5-1/P1791, Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Relații Consulare, invocând și prevederile art. 277 C. civ., a stabilit că „decizia luată de diplomatul cu atribuții consulare din cadrul Ambasadei României la Bruxelles este întemeiată legal”.

17. În continuare, R.A.C. s-a adresat Inspectoratului General pentru Imigrări, pentru ca acesta să comunice care sunt procedura și condițiile în care soțul său poate obține reședința în România, pe baza Directivei 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1.612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE. Cu adresa nr. 2447180 din 11 ianuarie 2013, Inspectoratul General pentru Imigrări a comunicat că „prelungirea dreptului de ședere

Respect pentru oameni și cărți.

american, în contradictoriu cu pârâții, Inspectoratul General pentru Imigrări și Ministerul Afacerilor Interne, au solicitat instanței să decidă următoarele: „1. Pârâții au discriminat pe criteriul orientării sexuale împotriva reclamanților și a altor persoane homosexuale care se află în situații similare, în ceea ce privește exercitarea dreptului de liberă circulație în Uniunea Europeană; 2. Obligarea pârâților să înceteze imediat discriminarea pe criteriul orientării sexuale în aplicarea procedurilor cu privire la dreptul la liberă circulație în Uniunea Europeană pentru R.A.C. și soțul său, R.C.H.; 3. Obligarea pârâților ca în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii instanței să adopte o reglementare prin care să dispună aplicarea în mod egal, nediscriminatoriu, a condițiilor pentru exercitarea dreptului la liberă circulație în Uniunea Europeană pentru cuplurile de același sex căsătorite; 4. Obligarea pârâților ca în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii instanței să publice pe website-ul propriu și într-un ziar de circulație națională un comunicat de presă care să conțină următoarele: să își ceară scuze publice față de reclamanți, să informeze că cetățenii Uniunii Europene care se mută sau revin în România în temeiul liberei circulații a persoanelor în Uniunea Europeană beneficiază de aceleași drepturi pentru ei și soții lor, indiferent dacă fac parte din cupluri de sex diferit sau din cupluri de același sex; să informeze cu privire la conținutul reglementării de la pct. 3 de mai sus; 5. Obligarea în solidar a pârâților la plata către reclamanți a echivalentului în RON a sumei de 5000 de euro, reprezentând despăgubiri civile pentru daune morale pentru prejudiciul moral cauzat reclamanților R.A.C. și soțul său R.C.H.”

16. În motivarea acțiunii, reclamanții R.A.C. și R.C.H. au arătat că s-au căsătorit în Belgia, la Bruxelles, la data de 5 noiembrie 2010. Una dintre opțiunile de stabilire a lor era în România, sens în care R.A.C. a cerut transcrierea certificatului de căsătorie belgian la Ambasada României la Bruxelles. Răspunsul primit, potrivit procesului-verbal încheiat în data de 20 septembrie 2012, a fost în sensul că solicitarea de înscriere a căsătoriei „nu poate fi rezolvată favorabil pentru următoarele motive: Codul civil al României prevede următoarele la art. 277 alin. (2): *Căsătoriile dintre persoane de același sex încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini, nu sunt recunoscute în România*”. Prin adresa nr. G5-1/P1791, Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Relații Consulare, invocând și prevederile art. 277 C. civ., a stabilit că „decizia luată de diplomatul cu atribuții consulare din cadrul Ambasadei României la Bruxelles este întemeiată legal”.

17. În continuare, R.A.C. s-a adresat Inspectoratului General pentru Imigrări, pentru ca acesta să comunice care sunt procedura și condițiile în care soțul său poate obține reședința în România, pe baza Directivei 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1.612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE. Cu adresa nr. 2447180 din 11 ianuarie 2013, Inspectoratul General pentru Imigrări a comunicat că „prelungirea dreptului de ședere

Respect pentru oameni și cărți

temporară pentru cetățeanul american în condițiile prevăzute de normele naționale privind imigrația coroborate cu celelalte acte normative relevante în materie **nu poate fi efectuată în scopul reîntregirii familiei**” Totodată, a arătat că „cetățeanul american poate solicita prelungirea dreptului de ședere pe teritoriul național în orice alt scop, cu îndeplinirea condițiilor generale și speciale prevăzute de O.U.G. nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată, cu modificările și completările ulterioare”. În răspunsul formulat au fost invocate prevederile Directivei 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004, prevederile art. 62 din O.U.G. nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată în M. Of. nr. 421 din 5 iunie 2008, dispoziții referitoare la prelungirea dreptului de ședere temporară pentru reîntregirea familiei, prevederile art. 41 alin. (3) și (7) din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată în M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012, referitoare la înscrierea/transcrierea actelor de stare civilă ale cetățenilor români, întocmite de autoritățile străine, respectiv interzicerea transcrierii/înscrierii certificatelor sau extraselor de stare civilă emise de autoritățile străine privind căsătoria dintre persoane de același sex ori a parteneriatelor civile încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini, precum și prevederile art. 277 alin. (2) C. civ.

18. Față de acest refuz, la 28 octombrie 2013, R.A.C. și R.C.H. au introdus, împreună cu Asociația A., acțiune în instanță, la Judecătoria Sectorului 3 București, împotriva Inspectoratului General pentru Imigrări și Ministerului Afacerilor Interne, invocând discriminarea pe criterii sexuale și solicitând aplicarea în mod egal, nediscriminatoriu, a condițiilor pentru exercitarea dreptului la liberă circulație în Uniunea Europeană pentru cuplurile de același sex căsătorite, precum și reparații materiale și morale. În acțiunea astfel formulată au invocat excepția de neconstituționalitate a textului din Codul civil pe care s-a întemeiat refuzul autorităților menționate, respectiv art. 277 alin. (2) C. civ., precum și a alin. (4) al aceluiași articol, care statuează că dispozițiile legale privind libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European rămân aplicabile.

19. Prin încheierea de sesizare a Curții Constituționale, instanța de judecată reține, la fila 4, susținerea Inspectoratului General pentru Imigrări în sensul că „interpretarea noțiunii de soț/soție prevăzută la art. 2 alin. (1) pct. 3 lit. a) din O.U.G. nr. 102/2005, (...) nu se poate realiza decât prin raportare la dreptul intern, respectiv art. 277 alin. (1) și (2) C. civ., prin care se statuează că statul român nu recunoaște o căsătorie cum este cea în cauză. Prevederile art. 277 alin. (4) C. civ. invocate de către reclamantși nu vin să rezolve situația acestora în modalitatea în care aceștia înțeleg să o solicite”. Tot astfel, apare în mod clar, la fila 7 din încheierea de sesizare, susținerea Ministerului Afacerilor Interne, exprimată în întâmpinarea depusă la dosarul cauzei, potrivit căreia „conform răspunsurilor autorităților anterior menționate, căsătoria lor [a reclamantșilor] nu este recunoscută, iar prelungirea șederii în România a reclamantului R.C.H. nu poate fi făcută în scopul reîntregirii familiei”. De asemenea, la fila 9 se reține că „prezenta cauză este în legătură cu

Respect pentru oameni și cărți

modul în care înțeleg autoritățile române să încalce obligațiile asumate la nivelul Uniunii Europene privind libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană, prin discriminarea cetățenilor UE pe criteriul orientării sexuale”, discriminare motivată prin invocarea art. 277 C. civ., astfel cum rezultă, de asemenea, din considerentele expuse în continuare de instanță la fila 10 și urm., cu trimitere la documentele depuse și la susținerile părților.

20. Câtă vreme actele de discriminare ale autorităților chemate în judecată, în calitate de părți, sunt întemeiate pe dispozițiile art. 277 C. civ., este evident că dispozițiile acestui articol au legătură cu cauza dedusă judecătii. În opinia autorilor excepției, eliminarea pretensei interpretări neconstituționale a art. 277 alin. (2) și (4) C. civ., în sensul înlăturării temeiului de drept care a motivat refuzul considerat discriminator, ar avea ca efect corectarea practicii greșite a autorităților cu competențe în materie.

21. Curtea Constituțională constată, așadar, că nerecunoașterea în România a căsătoriilor între persoane de același sex, încheiate în străinătate, este criticată din perspectiva refuzului autorităților române de a acorda partenerului de același sex, dintr-o căsătorie încheiată într-un stat membru al Uniunii Europene, același regim juridic în privința dreptului de ședere pe teritoriul României, acordat partenerilor dintr-o căsătorie încheiată între un bărbat și o femeie, refuz întemeiat pe textele de lege menționate. Această circumstanțiere a criticilor este susținută de faptul că autorii excepției înțeleg să critice, pe lângă alin. (2) al art. 277 C. civ., care consacră expres interdicția recunoașterii căsătoriilor între persoane de același sex, și alin. (4) al aceluiași articol, care raportează normele art. 277 alin. (1), (2) și (3) C. civ. la materia liberei circulații pe teritoriul României a cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European.

22. Prin urmare, Curtea constată că dispozițiile art. 277 alin. (2) și (4) C. civ. au legătură cu soluționarea cauzei deduse judecătii instanței judecătorești, astfel încât urmează a analiza pe fond excepția de neconstituționalitate cu un atare obiect.

23. **Examinând excepția de neconstituționalitate**, Curtea reține că prezenta cauză se referă strict la recunoașterea efectelor unei căsătorii legal încheiate în străinătate între un cetățean al Uniunii Europene și soțul său de același sex, resortisant al unei țări terțe, în raport cu dreptul la viață de familie și cu dreptul la liberă circulație, din perspectiva interdicției discriminării pe motiv de orientare sexuală. În acest context, Curtea reține lipsa de certitudine privind interpretarea care trebuie dată mai multor noțiuni utilizate de Directiva 2004/38 a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1.612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (2), coroborate cu Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și cu jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene și a Curții Europene a Drepturilor Omului, cu privire la dreptul la o viață de familie. Astfel, art. 3 alin. (1) din Directiva 2004/38 definește destinatarii

acestei directive ca fiind „orice cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrii familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură”. Fiind cetățean al unui stat care nu este membru al Uniunii Europene, R.C.H. nu poate invoca, așadar, directiva în favoarea sa, Curtea de Justiție a Uniunii Europene stabilind, în Hotărârea din 12 martie 2014, pronunțată în cauza *O. și B.* (C-456/12, EU:C:2014:135, pct. 37), că „rezultă dintr-o interpretare literală, sistematică și teleologică a dispozițiilor Directivei 2004/38 că acestea nu pot constitui temeiul unui drept de ședere derivat în favoarea resortisanților unor state terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, în statul membru al cărui resortisant este acest cetățean”.

24. Pe de altă parte, prin aceeași hotărâre, pct. 54, instanța europeană a statuat că, „atunci când, cu ocazia unei șederi efective a cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la art. 7 alin. (1) și (2) din Directiva 2004/38, a început sau s-a consolidat o viață de familie în acest stat membru, efectul util al drepturilor pe care respectivul cetățean al Uniunii le are în temeiul art. 21 alin. (1) TFUE (Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene – n.r.) impune ca viața de familie a acestui cetățean în statul membru gazdă să poată fi urmată la întoarcerea sa în statul membru al cărui resortisant este, prin acordarea unui drept de ședere derivat membrului de familie respectiv, resortisant al unui stat terț. Într-adevăr, în lipsa unui asemenea drept de ședere derivat, acest cetățean al Uniunii ar fi descurajat să părăsească statul membru al cărui resortisant este pentru a-și exercita dreptul de ședere, în temeiul art. 21 alin. (1) TFUE, pe teritoriul altui stat membru, din cauza lipsei certitudinii că poate continua în statul membru din care este originar o viață de familie alături de rudele sale apropiate astfel începută sau consolidată în statul membru gazdă”.

25. Mai mult, prin Hotărârea din 25 iulie 2008, pronunțată în cauza *Metock și alții* (C-127/08, EU:C:2008:449), Curtea de Justiție a Uniunii Europene a decis că art. 3 alin. (1) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că „resortisantul unei țări terțe, soț al unui cetățean al Uniunii care locuiește într-un stat membru al cărui cetățenie nu o deține, care însoțește sau se alătură acestui cetățean al Uniunii, beneficiază de dispozițiile directivei menționate, oricare ar fi locul și data căsătoriei lor, precum și oricare ar fi modul în care acest resortisant al unei țări terțe a intrat în statul membru gazdă”.

26. Cu privire la noțiunea de „soț”, în sensul art. 2 pct. 2 lit. (a) din Directiva 2004/38, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a apreciat că aceasta este în mod necesar legată de viața de familie și, în consecință, de protecția conferită de art. 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Potrivit art. 52 alin. (3) din Cartă, înțelesul și întinderea drepturilor ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sunt aceleași cu cele prevăzute de Convenție. Așa fiind, drepturile garantate la art. 7 din Cartă corespund drepturilor garantate la art. 8 din Convenție, având același

Respect pentru oameni și cărți

înțeles și aceeași întindere cu acestea. În acest context, evoluția jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la art. 8 din Convenție este semnificativă^[1].

Astfel, dacă Curtea Europeană a Drepturilor Omului confirmă în mod constant libertatea statelor de a oferi posibilitatea căsătoriei persoanelor de același sex (n.r. a se vedea Hotărârea din 9 iunie 2016, pronunțată în cauza *Chapin și Charpentier c. Franței*, parag. 38, 39 și 48), aceasta a considerat, începând cu anul 2010, că era „artificial să se continue să se considere că, spre deosebire de un cuplu heterosexual, un cuplu homosexual nu poate cunoaște o «viață de familie» în sensul art. 8 [din CEDO]” (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 iunie 2010, pronunțată în cauza *Schalk și Kopf c. Austriei*, parag. 94). De atunci, această interpretare a fost confirmată în mai multe rânduri (Hotărârea din 7 noiembrie 2013, pronunțată în cauza *Vallianatos și alții c. Greciei*, parag. 73, Hotărârea din 23 februarie 2016, pronunțată în cauza *Pajić c. Croației*, parag. 64, Hotărârea din 14 iunie 2016, pronunțată în cauza *Aldeguer Tomás c. Spaniei*, parag. 75, precum și Hotărârea din 30 iunie 2016, pronunțată în cauza *Taddeucci și McCall c. Italiei*, parag. 58). Curtea Europeană a Drepturilor Omului a confirmat, de asemenea, că art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale impunea statelor obligația de a oferi cuplurilor homosexuale posibilitatea de a obține o recunoaștere legală și protecția juridică a cuplului lor (Hotărârea din 21 iulie 2015, pronunțată în cauza *Oliari și alții c. Italiei*, parag. 185). Incidența acestei evoluții în înțelegerea vieții de familie asupra dreptului de ședere al resortisanților țărilor terțe este certă. Astfel, deși art. 8 din Convenție nu cuprinde o obligație generală de acceptare a stabilirii soților care nu sunt resortisanți sau de autorizare a reintegririi familiei pe teritoriul unui stat contractant, deciziile adoptate de state în materie de imigrație pot constitui, în anumite cazuri, o ingerință în exercitarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, protejată de art. 8 din Convenție. Această situație se regăsește în special atunci când părțile interesate au în statul gazdă legături personale sau de familie suficient de puternice, care riscă să fie grav afectate în cazul aplicării măsurii în discuție (Hotărârea din 30 iunie 2016, pronunțată în cauza *Taddeucci și McCall c. Italiei*, parag. 56). Or, potrivit Curții Europene a Drepturilor Omului, deși „protecția familiei tradiționale poate constitui, în anumite circumstanțe, un scop legitim (...), [Curtea] consideră că, în domeniul în cauză, și anume acordarea unui permis de ședere pentru un motiv legat de familie unui partener străin homosexual, protecția respectivă nu poate constitui un motiv «deosebit de solid și de convingător», de natură să justifice, în circumstanțele speței, o discriminare pe motive de orientare sexuală”. Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră că o diferență de tratament care se întemeiază doar – sau în mod decisiv – pe considerații legate de orientarea sexuală a reclamantului este pur și simplu inacceptabilă în raport cu Convenția (Hotărârea din 23 februarie 2016, pronunțată în cauza *Pajić c. Croației*, parag. 59 și 84, sau Hotărârea din

[1] Aspectele relevante ale acestei evoluții au fost evidențiate de Avocatul general Melchior Wathelet în Concluziile prezentate la 11 ianuarie 2018 în cauza C-673/16, parag. 62-65.